

Snoeien van hoogstamfruitbomen

DE KENMERKEN VAN DE WERKZAAMHEDEN

Dit veiligheidsinstructieblad richt zich op het snoeien van hoogstamfruitbomen. Dit zijn zowel oude bomen met achterstallig onderhoud als goed onderhouden bomen die regelmatig gesnoeid worden. Bijna altijd moet op hoogte gezaagd worden. Het zagen gebeurt meestal met een handzaag, soms ook met een stokzaag of snoeischaar op een stok. De hulpmiddelen die daarbij gebruikt worden zijn ladders, valbeveiliging en een positioneringssysteem.

BELANGRIJKE RISICO'S

Bij de snoeiwerkzaamheden met de handzaag zijn er gevaren voor de zager. Maar ook staan personen in de werkomgeving van de te snoeien bomen bloot aan diverse gevaren. Wanneer een ongewenste situatie zich voordoet, dan kan dit ernstige lichamelijke gevolgen hebben. De omstandigheden die dit veroorzaken zijn meestal:

- ⚠ Tijdens het afzagen van dikke takken kan er **ongecontroleerde houtspanning vrij komen**. Een deel van het hout kan dan plotseling tegen het lichaam aan slaan waardoor men verwond raakt of uit de boom kan vallen. Dit wordt veroorzaakt door: verkeerd inschatten van de houtspanning en een verkeerde zaagtechniek toepassen.
- ⚠ Door een instabiele werkpositie uit de boom of van de ladder **vallen of uit evenwicht raken** en daardoor in aanraking komen met het scherp van de handzaag. Of verwond raken doordat het hele lichaam op de grond valt.
- ⚠ Personen in de directe omgeving van de zaagwerkzaamheden kunnen **geraakt worden door wegzweepende takken, vallend hout of gereedschappen**. Dit komt ook voor als men te dicht bij elkaar de takken afvoert.
- ⚠ Door een verkeerde werktechniek of slecht onderhouden gereedschap **in aanraking komen met het snijdend deel** van het zaaggereedschap.
- ⚠ **Een verkeerde werkhouding** is een risico dat niet direct letsel veroorzaakt, maar kan wel op termijn tot lichamelijke klachten leiden.

WERKVOORBEREIDING

De juiste aandacht voor de organisatie van de werkzaamheden is noodzakelijk. Onverwachte situaties veroorzaken vaak ook onveilige situaties op de werkplek. Met een goede werkvoorbereiding is dit grotendeels te voorkomen. Belangrijke aandachtspunten hiervoor zijn:

- ✓ Beoordeel de situatie en creëer een **goede werkruimte**, met aandacht voor: de lengte, de valruimte en het afvoeren van de takken, de kwaliteit (structuur, draagkracht) van de takken en stammen.
- ✓ Let op de **diverse obstakels** rondom de bomen, weersomstandigheden, de ondergrond, de mogelijke passanten in de werkomgeving.
- ✓ **Deel de werkzaamheden goed en overzichtelijk in** met aandacht voor: de terreingsituatie en het aantal bomen t.o.v. de groepsgrootte plus de individuele aanwezige kennis en vaardigheden.
- ✓ Zorg dat de zager **altijd zelfstandig werkt** dus: de takken onder de boom alleen afvoeren wanneer er niet in de boom gezaagd wordt. Houd ook voldoende afstand tussen de te snoeien bomen zodat niet te dicht bij elkaar gewerkt wordt.
- ✓ Beoordeel **welke hulpmiddelen het meest geschikt zijn** om gebruikt te worden; stokzaag (schaar), met de handzaag op hoogte werken met behulp van een ladder, positioneringssysteem of valbeveiliging.
- ✓ Kies **de meest stabiele ladder**. Dit is meestal een 'A- of reform ladder'. Een 'plukladder' is minder stabiel en daardoor niet altijd geschikt. Voor het snoeien op geringe hoogte is met een trap met brede trede een stabiele en ergonomische werkpositie te verkrijgen.
- ✓ De zager moet over de **juiste vaardigheden en kennis** beschikken die noodzakelijk zijn voor de diverse werkmethoden.
 - Instructie over **werken met de stokzaag**, snoeischaar of handzaag en het gebruik van de ladder.
 - Uitgebreide Instructie over het toepassen van de **extra valbeveiliging** bij het zagen vanaf de ladder.
 - Training voor het werken met een **positioneringssysteem** in de boom.
- ✓ Start altijd met **onbeschadigd, goedgekeurd en goed onderhouden gereedschappen en hulpmiddelen**.
- ✓ Organiseer de **noodzakelijke hulpverlening** voor een mogelijk ongeval en stem dit af op de feitelijke situatie.

VEILIGHEID TIJDENS DE UITVOERING

Het is de zager zelf die tijdens de werkzaamheden de grootste invloed heeft op het verkleinen van de risico's. Daarom moet hij tijdens de uitvoering van de zaagwerkzaamheden voortdurend aandacht schenken aan de omgeving en zijn werktechniek.

Omgevingsveiligheid

- ✓ Tijdens het zagen mag **niemand dichtbij** of onder de boom aanwezig zijn. Houd naast de boom een veilige lengte van 1,5 maal de af te zagen taklengte aan.
- ✓ Houd tijdens het **slepen met takken** rekening dat ze kunnen zwiepen, houd voldoende afstand van elkaar.
- ✓ **Verkeer of wandelaars** moeten op voldoende afstand gehouden worden tijdens de werkzaamheden.

Werktechniek

- ✓ Verkrijg altijd een **stabiele werkpositie** bij het werken met de handzaag op de ladder of trap: plaats steeds de ladder of trap correct, reik niet te ver en houd beide voeten op de ladder of trap. Gebruik de bovenste vier sporten niet als werkpositie.
- ✓ **Gebruik een valbeveiliging** wanneer te ver vanaf de ladder gereikt moet worden. Gebruik het positioneringssysteem wanneer in de boom en los van de ladder gewerkt wordt.
- ✓ Veranker de lijnen van de valbeveiliging en het positioneringssysteem alleen aan takken en stammen met de **juiste draagkracht** een stevige houtstructuur.
- ✓ Zorg altijd dat een afgezaagde takken de verkregen **stabiele werkpositie** op de ladder of in de boom niet in gevaar brengt.
- ✓ Schat altijd goed de **houtspanning** in; de hangrichting van tak is bepalend voor de correcte uitvoering van de zaagsneden. Houd ook rekening met stukken hout dat verzwakt is door verrotting. Zaag indien mogelijk de takken in gedeeltes af.
- ✓ **Reik met de zaag niet te ver**, plaats de vrije hand niet in het verlengde van of te dicht naast de zaagsnede, trek de zaag 'losjes' door het hout, werk niet met een gedraaide rug.
- ✓ Draag **kleding** die goed op het lichaam aansluit.
- ✓ Laat gevaarlijke losgezagen takken niet '**onbeheerd hangen**', breng ze direct aan de grond.
- ✓ **Controleer het zaaggereedschap** en op beschadigingen. Pleeg indien nodig het juiste onderhoud aan de zaag.
- ✓ **Controleer de hulpmiddelen** op hun werking en stabiliteit. Gebruik geen ladders, valbeveiliging en positioneringssystemen die niet meer aan de betreffende functionele veiligheidseisen voldoet.

PERSOONLIJKE BESCHERMINGSMIDDELEN

Bij de knotwerkzaamheden zijn ook na het treffen van de belangrijke veiligheidsmaatregelen niet altijd alle risico's weggenomen. Het is daarom noodzakelijk dat persoonlijke beschermingsmiddelen gedragen worden.

- ✓ **Werkbroek**, (geen loshangende kleding)
- ✓ **Stevig schoeisel** met een goed geprofileerde zool, bijvoorbeeld veiligheidsschoeisel
- ✓ **Handschoenen** die soepel zijn en de handen beschermen tegen kleine verwondingen.
- ✓ **Helm** bij kans op vallend hout ook voor personen die in de omgeving zijn.
- ✓ **Veiligheidsbril** bij zaagwerkzaamheden waarbij het zaagsel door de wind in de richting van de ogen waait.